

V₁-szerkezet a holland feltételes módban¹

HARGITAI LILI

Tanulmányom két V₁-szórendű, feltételes módú szerkezetet vizsgál a holland nyelvben. Mindkét jelenség aktuális – az egyiket 1988-ban fedezték fel, és azóta egyre nagyobb teret nyer a hollandban. Az eddig tiltott, úgynevezett Croma-mondatok szórendje ugyanis egyre inkább a beszélt és írott nyelv természetes részévé válik, vélhetően egy olyan tendencia révén, melyben a hiperkorrekció is szerepet játszik. A Croma-mondatokban a feltételes mondat mindkét tagmondata inverzióval kezdődik, azaz V₁-sorrend lép fel, például:

(1) *Regent het morgen, blijf ik thuis.* (Ha holnap esik az eső, otthon maradok.)

1997-ben ez a mondattípus az „agrammatikus” helyett az „informális” címkét kapta a holland grammatikai szabályzatokban, azonban a mai nyelvhasználatot vizsgálva úgy tűnik, hogy már ez a jelző sem állja meg a helyét. Kutatásom egyik része tehát arra irányul, hogy 1988 óta mennyire terjedt el a Croma-jelenség a hollandiai és belga hollandban, az írott (korpusz) és a beszélt nyelvben (kérdőív).

Első kutatási kérdésem az volt, hogy a többi szórendhez képest milyen gyakran fordulnak elő Croma-mondatok a korpuszban.²

Második kérdésem arra vonatkozott, hogy a kérdőívben³ kirajzolódnak-e használat- és elfogadásbeli különbségek a demográfiai adatok mentén (különös tekintettel a területi különbségeket nézve).

A kutatási kérdések mellett hipotéziseket is felállítottam. Az első szerint a Croma-jelenség előfordulása nem véletlenszerű a kérdőívemben, ezért a releváns példamondatok elfogadása között is, illetve az elfogadás (passzív ismeret) és az aktív használat között is van összefüggés.

A másik, V₁-szerkezettel foglalkozó kérdéskör két segédige feltételes módú használatára irányul: a *mocht(en)*t és belgiuminak nevezett körülbelüli megfelelőjét, a *moest(en)*t vettem össze a kérdőívemre érkezett válaszok alapján.

Ezzel a témakörrel kapcsolatban azt a kérdést vizsgáltam, hogy adódik-e összefüggés a Croma-jelenség és a *mocht(en)/moest(en)* elfogadása között.

¹ Jelen tanulmány a XXXXV. OTDK-ra benyújtott, I. díjat nyert dolgozat rövidített változata.

² A korpuszkutatás módszertanának ismertetését a terjedelmi korlátok nem teszik lehetővé, így az erre vonatkozó kutatási kérdés megválaszolására csak az összegzésben (3. fejezet) kerül sor.

³ A kérdőívezés módszerének részletezésére a 2. fejezetben kerül sor.

Emellett két hipotézist állítottam fel. Azt feltételeztem, hogy a *mocht(en)* a hollandiai, a *moest(en)* pedig a belga válaszadók körében lesz elfogadottabb és használatosabb. A másik hipotézis szerint a kérdőív kitöltői a *mocht(en)*-t nem használják irreális jelentésben.

1.1 A Croma-jelenség

A Croma-jelenség megfigyelése Joop van der Horst nevéhez köthető, aki egy 1988-ban írt cikkében egy akkoriban nagyobb teret nyerő jelenségre hívta fel a figyelmet.⁴ Észrevette, hogy egyre gyakrabban használatos a legfontosabb holland grammatikai szabályzat, az akkori ANS⁵ által még helytelennek nyilvánított szórend:

(6) *Hou je van vlees, braad je in Croma.* (Ha szereted a húst, Cromában sütsz.)

A jelenséget Van der Horst a (6.) példamondat alapján nevezte el, ugyanis ez a szlogen egy közismert holland termék reklámjában szerepelt. Szerinte a fenti mondatból nem lenne kihagyható a *dan*, kivéve, ha felszólító módról lenne szó (Ha szereted a húst, süss Cromában!), azonban nyilvánvalóan nem ez a mondat helyes interpretációja.⁶ A nyelvész *dan*-nal kapcsolatos anyanyelvi intuícióit az akkori ANS példái teljes mértékben alátámasztották:⁷

(7) (a) *Als je je ziek voelt, dan moet je thuis blijven.* (Ha betegnek érzed magad, akkor otthon kell maradnod.)

(b) *Als je je ziek voelt, moet je thuis blijven.*

(c) *Voel je je ziek, dan moet je thuis blijven.*

(d) **Voel je je ziek, moet je thuis blijven.*

Látható, hogy a holland mondat elejéről elmaradhat a „ha” szó megfelelője, de ilyen inverziós kezdés után a *dan* elhagyása már nem megengedett, amit az ANS a 7. (d) mondat megcsillagozásával jelöl. Van der Horst az ANS 659. oldalára hivatkozik, azonban a vonatkozó fejezetben azóta azt találjuk, hogy a 7. (d) mondat már nincs megcsillagozva agrammatikusként, hanem az „informális” megjelölést kapta. Az 1997-es második kiadás tehát már figyelembe vette a nyelvi változást.⁸ Joop és Kees Van der Horst⁹ számtalan

⁴ Joop van der Horst: „De Croma-verandering.” *Onze Taal* 57, 172–173.

⁵ Guido Geerts, Walter Haeseryn, Johan de Rooij, Maarten van den Toorn: *Algemene Nederlandse spraakkunst*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1984.

⁶ Van der Horst: „De Croma-verandering,” 172.

⁷ Geerts et al.: *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, 659.

⁸ Walter Haeseryn, Kirsten Romijn, Guido Geerts, Johan de Rooij – Maarten van den Toor: *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Martinus Nijhoff uitgevers/Wolters Plantyn, Groningen/Deurne, 1997.

⁹ Joop van der Horst – Kees van der Horst: *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Den Haag: Sdu., 1999.

példával támasztják alá azt a nézetet is, mely szerint a Croma-mondatok előfordulása valójában nincs leszűkítve az informális nyelvhasználatra annak ellenére, hogy az ANS ezzel a címkével látta el a Croma-példamondatot. Ahhoz azonban, hogy ezeket a mondatokat mindenki elfogadhatónak találja, még legalább egy generációnyi időnek kell szerintük eltelnie. Azt, hogy ez a változás mostanra bekövetkezett a hollandban, Joop és Kees Van der Horst nem tartják meglepőnek. A *dan* elhagyása ugyanis egy kivételt szüntet meg, mivel a „hagyományos”, *als*-szal bevezetett feltételes mondatok esetében a *dan* elhagyható. Az ilyen kivételek megszüntetése pedig a nyelvi változás gyakori fajtája.¹⁰

1.2 *Mocht(en)* vagy *moest(en)*? Különbségek a hollandiai és a belga nyelvváltozatban

Ronny Boogaart tanulmánya¹¹ két segédige, a *mocht(en)* és *moest(en)* használatát vizsgálja feltételes módban. Ebben a kutatásban kirajzolódott, hogy a *mocht(en)* inkább a hollandiai, míg a *moest(en)* szinte kizárólag a belga nyelvhasználatra jellemző. Boogaart a beszélt holland nyelv korpuszát (CGN – *Corpus Gesproken Nederlands*) használta. Hogy mennyire nem jellemző a *moest(en)* a hollandiai nyelvhasználatban, azt jól szemlélteti, hogy a hollandiai korpuszban (NNL) 0 találat volt rá, míg a *mocht(en)*-ra 40 találat adódott. Eközben a belga beszélt nyelvi korpuszban (BNL) 84-szer fordult elő a *moest(en)* és csak 20-szor a *mocht(en)*. Boogaart még egy adatra felhívja a figyelmet, mely a *moest(en)* és *mocht(en)* használati lehetőségeiről szól.¹²

		INHOUDELIJK CONDITIEEL		NIET-INHOUDELIJK
		HYPOTHETISCH	IRREALIS	CONDITIEEL
NNL	<i>moest</i>	-	-	-
	<i>mocht</i>	8	0	20
	<i>als + moest</i>	-	-	-
	<i>als + mocht</i>	3	0	2
BNL	<i>moest</i>	7	24	17
	<i>mocht</i>	6	2	5
	<i>als + moest</i>	12	11	6
	<i>als + mocht</i>	2	0	1

1. táblázat A *mocht(en)* és *moest(en)* használati lehetőségei
(forrás: Boogaart, 2007)

Az 1. táblázatból leszűrhető, hogy a hollandiai nyelvhasználatra jellemző *mocht(en)* eggyel kevesebb funkciót tölthet be, mint a belga *moest(en)*, nevezetesen nem használható irreális kontextusban. Ez az, amelyben a protasisnak, a feltételes mondat feltételt tartalmazó tagmondatának megvalósulására a beszélő semmilyen esélyt nem lát. Ton Van der Wouden

¹⁰ Uo., 263–264.

¹¹ Ronny Boogaart: „Conditionele constructies met moest(en) en mocht(en) in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands.” *Neerlandistiek* vol. 2007, 1–23.

¹² Uo., 10–11.

ugyanakkor azt állapította meg, hogy már a belga nyelvhasználatban is gyakoribb a *mocht(en)* használata, mint a *moest(en)*-é. Ebben az esetben egy hiperkorrekciós jelenség lép fel, melynek lényege, hogy a belgák automatikusan *mocht(en)*-ra váltanak a *moest(en)* helyett.¹³ Emögött történelmi okok állhatnak.¹⁴ Yvette Stoops azt írja a *moest(en)* használatáról, hogy egy „mélyen gyökerező gazról” van szó.¹⁵ Jan Demol „deviáns *moest(en)*-használatot” említ.¹⁶ Mind a Van Dale,¹⁷ mind az ANS¹⁸ megjegyzi, hogy a *moest(en)* elsősorban a belga nyelvhasználatra jellemző. A történelmi részt áttekintve érthető, miért vetődik fel a hiperkorrekció lehetősége: amelyik belga úgy tudja, a *moest(en)* „nem helyes,” megpróbál minden esetben automatikusan *mocht(en)*-re váltani, még akkor is, ha egy hollandiai hollandot beszélő nem használná azt.¹⁹

2. Kérdőív

A kérdőívvel az volt a célom, hogy az írott korpusz mellett az élőszóbeli nyelvhasználatot is tudjam vizsgálni. Mivel a nem, kor, iskolázottság és régió szempontjait is figyelembe véve szerettem volna következtetésekre jutni, a kérdőív első részében ezekre az adatokra kérdeztem rá. Ezután olyan feladattípus következett, ahol a válaszadóknak egy megkezdett mondatot kellett a saját szavaikkal befejezni, nyelvtanilag helyes és értelmes válaszokat adni. A következő részben pedig fordítva: a mondat második fele volt adott. Ezután két teljesen nyitott kérdésre lehetett válaszolni, amelyek erősen a feltételes mód használata irányába befolyásolták a kitöltőket. Végül hat előre megírt mondatot kellett megítélniük a kitöltőknek, erre három lehetőséget adtam: helyes, szokatlan vagy helytelen az adott mondat.

A kérdőívet 600-an töltötték ki, a megfelelő szűrések után azonban csak 593 választ vettem számításba. A kérdőívet főként a Facebook segítségével terjesztettem, ahol számtalan, holland anyanyelvűeket tartalmazó csoportban került megosztásra, illetve e-mailben felkértem 11 Hollandiában (Utrecht, Leiden, Amszterdam, Groningen), Belgiumban (Leuven, Gent, Brüsszel) és Magyarországon (Debrecen) hollandot tanító, holland anyanyelvű egyetemi oktatót, hogy töltsse ki és terjessze a kérdéssort. Először a demográfiai adatokból készítettem kimutatásokat, melyek közül a két legfontosabb változót emelem ki a tanulmányban. A nemnél már látható (lásd:1. ábra), hogy a közel 600 kitöltő ellenére a

¹³ Ton van der Wouden: *Verboden op het werk te komen: klein woordenboek van Vlaamse taal- en andere eigenaardigheden*. Antwerpen: Maklu, 1998.

¹⁴ Janneke Diepeveen, Pieter Byloo, Ronny Boogaart, Jenneke Brantjes, Hanne Kloots, Theo Janssen, Jan Nuyts: „Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands: De enquête als onderzoeksinstrument.” *Studies van de Belgische kring voor Linguïstiek* 1, 1–14.

¹⁵ Yvette Stoops: „Noordnederlands taalgebruik voor Zuidnederlands taalgevoel.” *Taal en Tongval* 11, 55–60, itt 19–21.

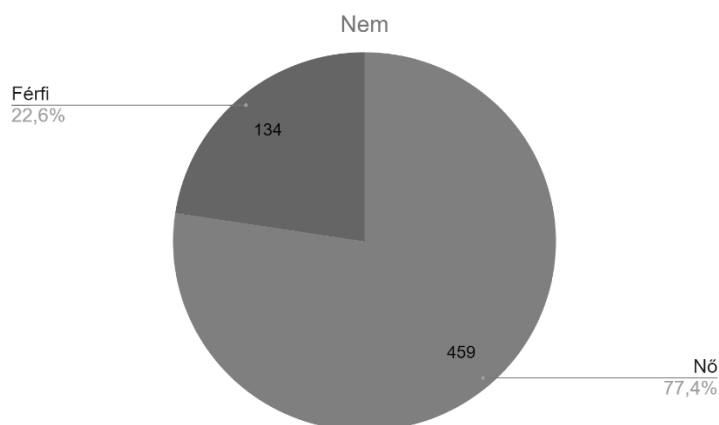
¹⁶ Jan Demol: „Moest.” W. Pee, ed.: COLLECTIEF. Tongeren: Michiels, 2007, 95–100.

¹⁷ Ton den Boon – Dirk Geeraerts: *Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal*. Veertiende, herziene uitgave. Utrecht: Van Dale Lexicografie, 2005.

¹⁸ Geerts et al.: *Algemene Nederlandse Spraakkunst*, 1984.

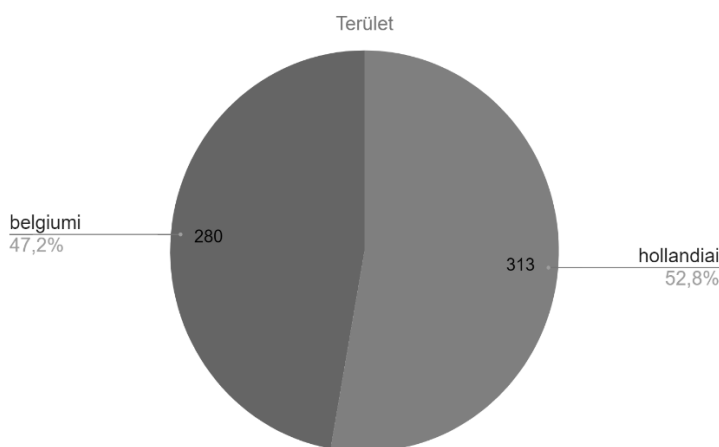
¹⁹ Diepeveen et al.: „Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands: De enquête als onderzoeksinstrument.”

kérdőív nem reprezentatív, hiszen a nemek százalékos aránya közel sem hasonlít a holland anyanyelvű társadalom felosztására. Ez az aránytalan eloszlás nehezítette a pontos eredmények megállapítását, hiszen a két almintá (férfiak és nők) között szinte 3,5-szörös a különbség.

1. ábra A nemek eloszlása (forrás: saját szerkesztés)

A másik fontos demográfiai adat a terület volt, pontosabban arra voltam kíváncsi, hogy a kitöltő belga hollandot vagy hollandiai hollandot beszél. Mindkét csoportból közel azonos számú kitöltés érkezett, ami szintén nem tekinthető reprezentatívnak, mivel a belga beszélők a valós helyzetükhöz képest jóval felül vannak reprezentálva:

2. ábra A területi–nyelvhasználatbeli különbségek (forrás: saját szerkesztés)

A kérdőívre érkezett válaszokat ezután az IBM SPSS Statistics (Version 27.0) nevű program segítségével elemeztem. Mivel az egyéni válaszos kérdéseket a program nem tudja kezelni, le kellett kódolnom a kitöltéseket. Először a Croma-jelenséggel kapcsolatban futtattam le a tesztek. Mivel a Croma-példamondatok elfogadása intervallumskálán értelmezett adat, normalitásvizsgálatokat futtattam le a nyelvhasználatra vonatkozóan. A tesztek eredményei $p=0,000$ mindkét esetben azt mutatták, hogy a minták nem normáeloszlásúak, ezért a

nemparaméteres Mann-Whitney-teszt segítségével vizsgáltam a különbözőséget. Azt az eredményt kaptam, hogy a belga beszélők szignifikáns mértékben jobban elfogadták azt a példamondatot, ahol a Croma-mondat mindkét tagmondata imperfectum igeidejű igét tartalmazott. A rangpontoszámok átlaga a hollandiai hollandot beszélők esetében $MR=268,78$, a belga hollandot használóknál pedig $MR=328,54$. Azt, hogy a különbség jelentős (szignifikáns), az $U=34988,000$ és $p=0,000$ értékek igazolják. Hogy a két változó, azaz a régió és a Croma-mondat elfogadása szignifikánsan összefügg-e, Pearson-féle korrelációteszttel derítettem ki, melynek eredménye azt igazolja, hogy a beszélő származási helye jelentősen összefügg a fent említett Croma-mondat elfogadásával ($r= -,195^{**}$; $p=0,000$). A negatív előjel azért fontos, mert a belga beszélőket az átkódolás után egy kisebb szám (o) jelezte, mint a hollandiaiakat (1), a Croma-mondatok elfogadása viszont egy 1-től 3-ig terjedő skála, ahol 1 a legkevésbé, 3 pedig a legelfogadóbb hozzáállást tükrözte. Az előjel tehát azt mutatja, hogy minél magasabb pontszámot adott valaki a Croma-mondatra (minél elfogadóbb volt a szóveges válasza), annál kisebb a területére vonatkozó számadat, tehát „annál inkább belga.”

Ezen felül a nem tekintetében adódott szignifikáns különbség. A szükséges normalitásvizsgálatok elvégzése (Kolmogorov-Smirnov- és Shapiro-Wilk-tesztek: $p=0,000$) után a Mann-Whitney-teszt kimutatta, hogy a férfiak mindkét Croma-példamondattal szemben szignifikánsan elfogadóbbak voltak. A jelen idejű igét tartalmazó Croma-mondatnál a férfiaknál $MR=326,44$, a nőknél pedig $MR=288,41$. A különbség jelentőségét az $U=26808,000$ és $p=0,011$ értékek igazolják. A múlt idejű igét tartalmazó mondatnál az értékek az alábbiak szerint alakultak: a férfiaknál $MR=337,09$, nőknél $MR=276,64$ és $U=23529,000$; $p=0,000$; tehát a különbség még jelentősebb. A Pearson-féle korrelációvizsgálat pedig azt mutatta ki, hogy a nem és a Croma-mondatokra adott reakciók szignifikáns mértékben, ráadásul erősen korrelálnak a nemmel. A jelen idejű igét tartalmazó mondatra az eredmények: $r= ,172^{**}$ és $p=0,000$; a múlt idejű igét tartalmazó mondatra pedig $r= ,106^{**}$ és $p=0,010$. Itt azért pozitív a korrelációs együttható előjele, mert a nemeknél a férfiak magasabb számot (1) kaptak az átkódolás során, mint a nők (o). A feltételezésem azonban az, hogy valójában nem a nembeli különbség okozza az eltérést, hanem egy emögött álló változó, nevezetesen a nyelvhasználat, illetve terület. A hipotézis igazolásához több tesztet lefuttattam. Először különbözőségteszttel igazoltam, hogy a belga beszélők között szignifikánsan több férfi volt (belgák esetén $MR=312,60$, hollandoknál $=283,05$ és $U=39453,000$; $p=0,004$, ami igazolja, hogy az MR értékek közötti különbség szignifikáns). A két változó (terület és nem) szignifikánsan és erősen korrelál is ($r= -,119^{**}$ és $p=0,004$). Ennek alapján feltételezem, hogy a Croma-példamondatok elfogadásában valójában nem a nem volt döntő tényező, hanem a terület.

Ezután a Croma-mondatok között kerestem kapcsolódást. Kíváncsi voltam arra, hogy van-e kapcsolat a két példamondat elfogadása között. Ehhez egy korrelációvizsgálatot futtattam le, amely kimutatta, hogy a két mondat elfogadása szignifikánsan és erősen korrelál ($r= ,350^{**}$ és $p=0,000$). Mivel a korrelációs együttható pozitív előjelű, az a következtetés vonható le, hogy aki az egyik Croma-mondatot elfogadta, az a másikra is

elfogadóbban reagált. Azon hipotézisem tesztelésére, mely szerint a Croma-mondatokat elfogadók használják is azokat, szintén Pearson-féle korrelációvizsgálatot alkalmaztam. Annak érdekében, hogy az egyéni, saját szavas válaszokat össze tudjam hasonlítani SPSS-ben, egy egyedi kódolási rendszert kellett bevezetnem. A kód kétféle számból állt: o-val jelöltem azokat a válaszokat, ahol a válaszadó inverziót használt *dan* nélkül az általa írt tagmondatban. Azokat a válaszokat, amelyek *dan*-nal kezdődtek, az 1 szám helyettesítette. A Croma-mondatok tekintetében megmutatkozott, hogy nemcsak egymással korrelálnak, hanem a múlt idejű igét tartalmazó példamondat elfogadása szignifikánsan korrelál a két inverzióval kezdődő mondatra adott válasszal is: az egyik mondattal erősen ($r = -,150^{**}$ és $p = 0,000$), a másik mondattal gyengébben, de szignifikáns mértékben ($r = -,103^*$ és $p = 0,013$) korrelál. A korrelációs együttható azért negatív előjelű, mert ahogy arról korábban már volt szó, a o jelölte a Croma-mondatos válaszokat, az 1 pedig a rezumptív *dan*-t tartalmazókat. Látható, hogy a hipotézisem igazolódott, vagyis van összefüggés a Croma-mondatok elfogadása és alkotása között, az előfordulás nem véletlenszerű. Emellett még egy érdekesség adódott: az imperfectum idejű Croma-mondat elfogadása korrelál mind a *mocht(en)*-nal ($r = ,105^*$; $p = 0,011$), mind a *moest(en)*-nal kezdődő feltételes mondatra ($r = ,147^{**}$; $p = 0,000$) adott reakciókkal. Vélhetően ennek hátterében is az áll, hogy a belgák gyakrabban kezdték *mocht(en)*-nal vagy *moest(en)*-nal a mondataikat. Ez alátámasztja Barend Beekhuizen azon állítását, mely szerint a V1-szerkezet a belga nyelvhasználatban tovább grammatikalizálódott, mint a hollandiaiban.

A Croma-mondatok után a *mocht(en)* és *moest(en)* elfogadását, illetve használatát kezdtem vizsgálni. Boogaart 2007-es eredményei alapján több hipotézist és kutatási kérdést is felállítottam ezzel kapcsolatban. Először azt vizsgáltam, hogy a terület befolyásolja-e a két segédigével kezdődő mondatok elfogadását, ugyanis az előzetes feltételezéseim egy része ezen alapult. Miután egyik intervallumskálán mért változó sem bizonyult normáeloszlásúnak (Kolmogorov-Smirnov és Shapiro-Wilk-tesztek eredményei $p = 0,000$), a nemparametrikus Mann-Whitney-tesztet alkalmaztam. Mind a *mocht(en)*, mind a *moest(en)* tekintetében fontos különbségek adódtak. A *mocht(en)*-nal kezdődő mondatot meglepő módon a belgiumi hollandot beszélők nagyobb arányban fogadták el (náluk $MR = 316,62$; a hollandiai kitöltőknél $MR = 279,45$). Ez a különbség szignifikánsnak bizonyult ($Z = -3,067$ és $p = 0,002$). A *moest(en)*-ra vonatkozóan is hasonló az eredmény, a belga kitöltők elfogadóbbnak mutatkoztak, itt még nagyobb különbséget lehetett felfedezni ($MR = 363,79$; míg a hollandiai válaszadóknál ez $MR = 237,26$.) A különbség itt is szignifikáns: $Z = -9,596$ és $p = 0,000$. Látható, hogy a *moest(en)*-nal kapcsolatos hipotézis igazolódott, azonban a *mocht(en)*-nal nem a hollandiai kitöltők, hanem a belgák voltak elfogadóbbak. Ezt a Pearson-féle korrelációteszt is igazolja: mind a *mocht(en)*, mind a *moest(en)* tekintetében szignifikáns és erős összefüggés adódott: minél elfogadóbban reagált valaki a releváns példamondatokra, annál valószínűbb volt, hogy belga. Az eredmények: *mocht(en)* esetén $r = -,108^{**}$ és $p = ,008$, *moest(en)*-nál pedig még erősebb: $r = -,396^{**}$ és $p = 0,000$.

Ezt követően az aktív használatot vizsgáltam, ezért azokat a válaszokat néztem meg, ahol a kitöltők saját szavaikkal fogalmazhattak. Azokat a mondatokat vettem számításba, ahol a

válaszadók *mocht(en)*-nel vagy *moest(en)*-nel kezdték a mondataikat. Az eredményeket az alábbi két táblázat foglalja össze:

	BNL	NNL
<i>mocht(en)</i>	69	8
<i>moest(en)</i>	43	1

2. táblázat A *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása (forrás: saját szerkesztés)

	tartalmi (prediktív)		összesen
	hipotetikus	irreális	
<i>mocht(en)</i>	59 (76,6%)	18 (23,4%)	77 (100%)
<i>moest(en)</i>	34 (77,3%)	10 (22,7%)	44 (100%)

3. táblázat A *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása a különböző jelentéskörökben (forrás: saját szerkesztés)

Mindkét szóra jellemző, hogy opcionálisan volt használható a mondat elején, és a kérdőívben semmi sem sugallta azt, hogy ezek használatára irányul a kutatás, ezért a *mocht(en)*-t és *moest(en)*-t választó kitöltők teljes mértékben az anyanyelvi intuícijukra hagyatkozva döntöttek 121 alkalommal úgy, hogy ezeket a megoldásokat használják. A táblázatokból pedig kiolvasható, hogy a hollandiai beszélők összességében jóval kevesebbszer alkalmazták a mondat elején akár *mocht(en)*-t, akár *moest(en)*-t (9 darab előfordulás a belga 112-höz képest).

A 4. táblázat százalékos arányait nézve látható, hogy a *mocht(en)* és *moest(en)* a különböző jelentésekben körülbelül ugyanolyan arányban fordult elő. SPSS-ben igazoltam a feltevést, ugyanis a normalitásvizsgálatok (Kolmogorov-Smirnov- és Shapiro-Wilk-tesztek minden változóra: $p=0,000$) után Mann-Whitney-teszttel vizsgáltam, hogy van-e bármilyen szignifikáns különbség. A jelentéstartalom tekintetében nem adódott: hipotetikus jelentésben *mocht(en)*-nál az átlagérték $MR=60,86$ és *moest(en)*-nál ugyanez $MR=61,25$. A különbség nem jelentős, mert $U=1683,000$ és $p=0,935$, mely p érték jóval túllépi az egyezményes $p=0,05$ határt, amely alatt szignifikanciáról beszélhetünk.²⁰ A számok tehát arra utalnak, hogy semmilyen jelentős különbség sincs a *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása között, ami a jelentéstartalmat illeti. Ezen eredmények megcáfolják Boogaart 2007-es állításait, melyek arra világítottak rá, hogy a *mocht(en)* nem használatos irreális kontextusban.²¹ Ennek alapján azt a hipotézist állítom fel, hogy a *mocht(en)* és a *moest(en)*

²⁰ Németh: *Adatelemzés statisztikai módszerekkel*, 45.

²¹ Boogaart: „*Conditionele constructies...*” 15–16.

közötti pragmatikai különbség nagymértékben elhalványult, és a belga nyelvhasználók révén a *mocht(en)* jelentésköre bővüléssel ment és meggyeresztül.

3. Összegzés

Az úgynevezett Croma-jelenséggel kapcsolatban az alábbi eredményekre jutottam:

Az öt szórend közül második helyen szerepeltek a Croma-mondatok a korpuszban, ami csak 7,4%-ot jelent ugyan összesítésben, mégis meglepő, hogy a „hagyományos”, *als*-szal bevezetett mondatok mindegyikét megelőzték. Ennek oka lehet, hogy írásban preferáltabb az inverziós kezdés, a Croma-jelenség térnyerése pedig egy kivételt szüntet meg a holland nyelvben.

A második kutatási kérdéssel kapcsolatban a kérdőívre beérkezett válaszok alapján az derült ki, hogy a belga nyelvhasználók elfogadóbbak a Croma-jelenséggel szemben. Ezen felül a nem tekintetében mutatkozott szignifikáns különbség, de úgy vélem, ennek hátterében is területi eltérések állnak.

Az első hipotézisem igazolódott, amennyiben a Croma-jelenség előfordulása nem volt véletlenszerű a kérdőívben. Korreláció mutatkozott a Croma-mondatok aktív használata és azok elfogadása (passzív ismerete) között.

A kutatásom másik kérdésköre két holland segédige, a *mocht(en)* és a *moest(en)* feltételes módú, mondat eleji használatára irányult. Ezzel kapcsolatban az alábbi megállapításokat teszem: A releváns példamondatok elfogadása között szignifikáns összefüggés igazolódott az SPSS programban. Ennek oka az lehet, hogy mindkét jelenséggel szemben a belga kitöltők bizonyultak elfogadóbbnak, ami mögött hiperkorrekciós tendencia is állhat.

A második hipotézis nem igazolódott. A kérdőív kitöltői között mindkét segédigével kapcsolatban a belga nyelvhasználók bizonyultak elfogadóbbnak.

A harmadik hipotézis szintén nem bizonyult igazolhatósnak. A kifejezetten csak *moest(en)*-nak tulajdonított irreális jelentésben a *mocht(en)* 18, míg a *moest(en)* csak 10 alkalommal szerepelt a válaszokban, mondatok elején. Ez a két szám a segédigék összes előfordulására nézve mindkét esetben körülbelül 23%, néhány tized csupán az eltérés. Ezen eredmények és egyéb SPSS-ben végzett tesztek alapján tehát a kezdeti hipotézist el kellett vetnem, és arra a konklúzióra jutottam, hogy a két segédige közötti pragmatikai funkcióbeli különbség elhalványult. Ennek oka a Croma-jelenségnél tapasztaltakhoz hasonlóan többek között a hiperkorrekció lehet a belga beszélők körében.

Tanulmányom két aktuális holland nyelvi változás jelenlegi állapotáról nyújt pillanatképet. A kutatást érdekes lenne megismételni egy későbbi időpontban, vagy kibővíteni egy másik germán nyelv, például a német bevonásával. Érdemes lenne továbbá megvizsgálni, hogy a németben már meglévő és nem új nyelvi jelenségnek számító „Croma-jelenség” volt-e, van-e hatással a hollandra. A holland nyelvénél maradvá pedig akár a dialektusok alaposabb kutatása is tartogathat fontos információkat a témakörrel kapcsolatban.